

– Uporiadnyky: Veselova O. M. (vidp. upor.), Hrynevich V. A., Serhiichuk V. I. – K.: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy, 2015. – S.64–76.

9. Zaiets' B., Maksymets' B. Ob'iednana partiia vyzvolennia Ukrainy: stvorennia, prohramovi zasady, dial'nist' / B. Zaiets', B. Maksymets' // Visnyk Dnipropetrovs'koho universytetu. Serii: istoriia ta arkhelohiia. – 2016. – T.24. – №1. – S.58–66.

10. Zaitsev Yu. Ukrain's'kyi opozytynyi rukh 60–kh rokiv / Yu. Zaitsev // Krakiv's'ki ukrainoznavchi zoshyty. T.I–II. 1992–1993 / pod redakcią Ryszarda Łuznego i Włodzimierza Mokrego. – Krakiv: Vyd-vo «Shvaipol't Fiol'», 1993. – S.225–236.

11. Zakharov B. Narys istorii dysydents'koho rukhu v Ukraini (1956–1987) / B. Zakharov; hudozh.–oformluivach B. Zakharov; Kharkiv's'ka pravozakhysna hrupa. – Kh.: Folio, 2003. – 144 s.

12. Interv'iu z Germaniukom B. V., 1931 r. nar., s. P'iadyky, Kolomyis'kyi raion, Ivano–Frankiv's'ka oblast', Ukraina. Zapys 09.02.2000, m. Kolomyia, interv'iuer Ovsienko V. V. [Elektronnyi resurs] / V. V. Ovsienko // Kharkiv's'ka pravozakhysna hrupa. Dysydents'kyi rukh. – Rezhym dostupu: <http://khpg.org/archive/index.php?id=1263393069>

13. Interv'iu z Tymkivym B. V., 1935 r. nar., s. Sivka–Voinyliv's'ka, Kalus'kyi raion, Ivano–Frankiv's'ka oblast', Ukraina. Zapys 19.03.2000, m. Kolomyia, interv'iuer Ovsienko V. V. [Elektronnyi resurs] / V. V. Ovsienko // Kharkiv's'ka pravozakhysna hrupa. Dysydents'kyi rukh. – Rezhym dostupu: <http://khpg.org/archive/index.php?id=1267294028>

14. Kas'ianov H. Nezhodni: ukrains'ka intelihenciia u rusi oporu 1960–80 kh rokiv / H. Kas'ianov; holov. red. S. V. Holovko. – K.: Lybid', 1995. – 224 s.

15. Maksymets' B. Ob'iednana partiia vyzvolennia Ukrainy: orhanizatsiini ta prohramovi zasady / B. Maksymets' // Politolohichni zapysky. – 2014. – №2 (10). – S.110–120.

16. Mizhnarodnyi biohrafichnyi slovnyk dysydyntiv krain Tsentral'noi ta Skhidnoi Yevropy i kolyshn'oho SRSR. U 2 t. – T.1. Ukraina. – Chastyna 1. – Kh.: Kharkiv's'ka pravozakhysna hrupa; «Prava liudyny», 2006. – 1–516 s.

17. Tam samo. – Chastyna 2. – Kh.: Kharkiv's'ka pravozakhysna hrupa; «Prava liudyny», 2006. – 517–1020 s.

18. Panchuk M. Vid UVO–OUN do UNF: yednist' i spadkoemnist' ukrains'koho natsionalistychnoho pidpillia / M. Panchuk // Ukrain's'kyi Natsional'nyi Front: doslidzhennia, dokumenty, materialy / uporiad. M. V. Dubas, Yu. D. Zaitsev. – L'viv: Instytut ukrainoznavstva im. I. Kryp'iakavycha NAN Ukrainy, 2000. – S.5–13.

19. Politychni protesty i inakodumstvo v Ukrainy (1960–1990): dokumenty i materialy / upor. V. M. Danylenko. – K.: Smolokyp, 2013. – 736 s.

20. Rusnachenko A. Natsional'no–vyzvol'nyi rukh v Ukraini: seredyna 1950–kh – pochatok 1990–kh rokiv / A. M. Rusnachenko; [red. Veremichuk O. P.]. – K.: Vyd-vo imeni Oleny Telihy, 1998. – 720 s.

21. Rukh oporu v Ukraini: 1960–1990. Entsyklopedychnyi dovidnyk / peredm. O. Zinkevycha, O. Obertasa. – K.: Smolokyp, 2010. – 804 s.

22. Seko Ya. Nelehal'ni orhanizatsii URSR druhoi polovyny XX st.: zahal'na kharakterystyka / Ya. Seko // Ukraina–Yevropa–Svit. Mizhnarodnyi zbirnyk naukovykh prats'. Serii: istoriia, mizhnarodni vidnosyny / hol. red. L. M. Aleksievets'. – Ternopil': Vyd-vo TNPU im. V. Hnatiuka, 2012. – Vyp.10. – S.112–129.

23. Seko Ya. Ukrain's'ki natsionalistychni pidpil'ni orhanizatsii 1950–1970–kh rr.: zahal'na kharakterystyka / Ya. Seko // Naukovi zapysky Ternopil's'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Serii: istoriia / za zah. red. prof. I. S. Zuliaka. – Ternopil': Vyd-vo TNPU, 2012. – Vyp.2. – S.107–117.

24. Tkachuk Ya. Burevii. Kniha pam'iaty / Ya. Tkachuk. – L'viv: Vyd-vo «Spolom», 2004. – 368 s.

25. «U merekhtinni naidorozhchykh lyts'». Zhaduiuchy Mykhailynu Kotsiubyn's'ku / uporiadnyk i vidp. red. E. Solovei. – K.: Dukh i Litera, 2012. – 576 s.

Ostrovskiy V. V., Candidate of Historical Sciences, Associate Professor of the Department of Theory and Methodology of Education, Methodology of the Laboratory of Sociology and Philology, Ivano–Frankivsk Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education (Ukraine, Ivano–Frankivsk), ostrovsky.valery@gmail.com

United Party of Liberation of Ukraine: history episodes

The article reveals little-known pages of the history of one of the anti-regime illegal organizations of the late 50's of the XX century – the United Party of Liberation of Ukraine. After careful study and analysis of the archived five-

volume criminal case, preconditions, causes, consequences have been identified, key episodes have been determined, the structure, program documents, the behavior of the leaders, activists, involved in the activities of the party have been analyzed in terms of preparatory, main and final stages.

Keywords: *Ukrainian nationalism, Ukrainian resistance, underground organization, the United Party of Liberation of Ukraine.*

* * *

УДК 614.84 «1925–1930»

Харламов М. І.,

кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри соціальних і гуманітарних дисциплін, Національний університет цивільного захисту України (Україна, Харків), mike1982kharlamov@gmail.com

Гонтаренко Л. О.,

кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри соціальних і гуманітарних дисциплін, Національний університет цивільного захисту України (Україна, Харків), lgontarenko910@gmail.com

ВЗАЄМОВІДНОСИНИ НКВС УСРР ТА УКРАЇНСЬКОГО ВІЙСЬКОВОГО ОКРУГУ (УВО) З ПИТАНЬ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ 1920–Х РОКІВ

Метою дослідження є розгляд основних аспектів співробітництва наркомату внутрішніх справ та представництва збройних сил СРСР на території України в галузі пожежної охорони у II половині 1920–х років. В науковій розвідці характеризуються загальні питання взаємної відповідальності вогнеборців з НКВС УСРР та УВО УСРР, особливості підпорядкування військових вогнеборців комунальним професійним пожежним командам під час гасіння пожеж. Також розглядаються малодосліджені питання передачі досвіду пожежогаасіння професійними пожежними командами військовим пожежним РСЧА (Робітничо–Селянська Червона Армія). В статті використовувалися проблемно–хронологічний та історико–системний методи дослідження, що дозволили достатньо об'єктивно підійти до аналізу зазначених наукових питань. Дана наукова стаття базується на архівних джерелах Державного архіву Харківської області (ДАХО), що частково вперше введені у науковий обіг.

Ключові слова: *НКВС (Народний Комісаріат Внутрішніх Справ), УВО (Український Військовий Округ), пожежні команди, пожежа, взаємодія.*

Необхідно не залишити поза увагою української наукової спільноти в галузі історії України, той факт що дослідження протипожежного співробітництва НКВС України та Українського Військового Округу у другій половині третього десятиліття XX століття в Україні є такою науковою проблемою, що не розглядалася українськими та закордонними науковцями взагалі. При цьому, слід зауважити, що розгляд окремих аспектів пожежогаасіння в Україні у 1920–х роках певним чином розглядався в українській та радянській історіографії. Зазначена автором дослідження наукова проблематика, на наш погляд, безумовно, має науково актуальний характер, оскільки наукових досліджень з зазначеної тематики не існує.

Боротьба з пожежами в Україні у розквіт нової економічної політики набидала обертів, республіка багатіла, більше коштів виділялося на вогнеборчу справу. Проте одним з важливих питань в даному напрямі залишалося питання протипожежної охорони військових установ розташованих на території УСРР. До 1926 року професійні комунальні, добровільні та змішані пожежні команди не мала доступу до закритих військових об'єктів. Однак пожежі там траплялися і мали достатньо серйозні негативні наслідки. З метою поліпшення ситуації в даному питанні у квітні 1926 року були видані «Основні

положення взаємовідносин між військовим відомством УСРР та НКВС з завідування пожежною справою на всіх військових підприємствах, складах, установах та частинах розташованих у кордонах УСРР» [1, арк. 170]. На основі приміток та постанов СНК УСРР про зосередження пожежної справи в НКВС від 30.07.1920 року наркомат внутрішніх справ разом з військовим відомством визначили головні моменти протипожежної охорони в установах підпорядкованих УВО.

Таким чином, загальне керівництво, пожежний нагляд та контроль за пожежною справою у закладах та частинах УВО (згідно постанови СНК від 30.07.1920 року) належало НКВС УСРР. Військове відомство згідно статуту гарнізонної служби РСЧА та наказу №958 1924 року Револуційної Військової Ради СРСР (РВР СРСР) мало приймати усі профілактичні засоби для попередження пожеж та допомоги у гасінні пожеж професійним комунальним пожежним колективам [1, арк. 170]. Профілактичні вогнеборчі заходи були наступними: формування допоміжних спеціальних пожежних команд і дружин (за необхідності), розміщення необхідного протипожежного устаткування, облаштування сигналізації, громовідводу тощо, загальний технічний нагляд та контроль у відношення протипожежної безпеки військових будівель. Військовий комісаріат мав право та зобов'язаний був на великих військових складах, приміщеннях, у військових містечках (за необхідністю), а також на територіях, де зовсім не було професійних пожежних організацій створювати та забезпечувати власні спеціальні пожежні дружини.

Потрібно зазначити, що загальний план протипожежних заходів УВО мав погоджуватися з загально-республіканським планом НКВС УСРР, окрім того військові мали щорічно повідомляти органи внутрішніх справ про стан пожежної безпеки власних об'єктів за минулий рік. Проте порядок перевірки згаданих об'єктів стосовно стану пожежної безпеки у зазначений період був своєрідним. Так, якщо фахівці пожежної справи відділу місцевого та комунального господарства НКВС бажали перевірити стан профілактичних заходів боротьби з вогнем на території, підконтрольній УВО, то у такому випадку збиралася спеціальна комісія, що перевіряла стан пожежної безпеки, безпосередньо у присутності адміністрації установи, підконтрольній РСЧА. До складу комісії входили представники пожежного нагляду Наркомату внутрішніх справ та УВО, адміністрації установи УВО, квартирних органів військового відомства [1, арк. 170]. Слід сказати, що не тільки НКВС мав право перевіряти установи військового комісаріату України, але й навпаки, адміністративні одиниці УВО мали право оглядати в справі пожежної безпеки будівлі, що належали до юрисдикції управління місцевого господарства пожежної охорони, які знаходилися у безпосередній близькості до військових об'єктів.

Згадані об'єднані комісії з протипожежного обстеження свої дії мали погоджувати з поточними наказами та розпорядженнями РВР УСРР та УВО у вогнеборчій справі. Комісійні акти пожежних обстежень з зафіксованими результатами протипожежного стану підприємств передавалися зацікавленим сторонам для виправлення недоліків. У випадку, якщо підприємство не погоджувалося з вказаними комісією недоліками, воно могло звернутися зі скаргою до місцевих міжвідомчих

пожежних нарад, а згодом і у центральну нараду при НКВС. Під час виникнення пожежі військові частини та організації мали провести усі необхідні заходи з попередження розповсюдження вогню, використати усі засоби протипожежної безпеки та терміново викликати комунальні пожежні частини, а після їх прибуття передати їм всю необхідну інформацію про пожежу та поступити під їх безпосереднє керівництво згідно статуту гарнізонної служби РСЧА [1, арк. 171]. Діяльність професійних пожежних команд та спеціальних військових пожежних дружин мала узгоджуватися договорами між їх керівниками, носити обов'язковий характер в плані взаємодопомоги при пожежогасінні, місцеві органи влади мали складати план та порядок взаємодії на майбутній період між військовими та комунальними дружинами вогнеборців. НКВС УСРР визнавав бажаними взаємні перевірки пожежної боєготовності міських та військових пожежних команд за умови їх попереднього узгодження з керівниками пожежної справи УВО та НКВС України.

Цікаво було б відмітити, що «пожежні організації складів, підприємств, закладів та частин УВО обов'язково мали брати участь у гасінні пожеж поза власною територією у випадку: 1. Безпосередньої загрози від пожежі майна установ, складів, закладів та частин військового відомства. 2. Пожеж, що є стихійними лихами та загрожують майну установ, складів, закладів та частин військового відомства. 3. Випадків пожеж особливо важливого та цінного для республіки майна, розташованого у безпосередній близькості до підприємств, складів, закладів та частин військового відомства» [1, арк. 171]. Однак при пожежах за кордонами військової території, там мало залишатися необхідна кількість пожежних для ліквідації можливих пожеж. У випадках спільної праці на пожежах військових та комунальних пожежних команд керівництво та відповідальність покладалося на керівну особу, вищу за посадою та званням, якщо інше не було заздалегідь затверджено спеціальною угодою.

З метою погодження міжвідомчих взаємовідносин та заходів у справі пожежної охорони, розробки та погодження пожежно-технічних питань, та для розгляду і вирішення питань, що виникають на місцях, було вирішено створити при НКВС України та на місцях при окружних місцевих господарствах (окрмісцгоспах) – Міжвідомчі пожежні ради та наради з представників усіх зацікавлених відомств та залучення до цих установ (у необхідних випадках фахівців з різних галузей науки та техніки). Дані положення були підписані головним інспектором зі справ пожежної охорони УСРР Дуженком та керівником будівельно-квартирного відділу УВО Царевим [1, арк. 171].

«Основні положення взаємовідносин між військовим відомством УСРР та НКВС з завідування пожежною справою у всіх військових підприємствах, складах, установах та частинах розташованих у частинах УСРР» 11 травня 1926 року були розіслані спеціальним циркуляром усім окрмісцгоспам та АМСРР (Автономній Молдовській Соціалістичній Радянській Республіці). А також усім квартирним відділам територіальних округів, усім начальникам відділів, управлінням постачання УВО штабу УВО та управління УВО, усім комкорам, комдивам УВО, усім військовим частинами, складам та установам

УВО Керівникам пожежних команд пропонувалося негайно погодити та затвердити особливості взаємодії під час пожеж між військовими та комунальними вогнеборцями, особливості управління, скласти протоколи подібних погоджень та надіслати їх копії до НКВС і УВО (оригінали зберігати у місцевих військових та комунальних пожежних дружинах) [1, арк. 169]. Згаданий циркуляр був підписаний заступником завідувача відділу місцевого та комунального господарства Рудницьким разом зі згаданими Дуженком та Царевим.

Потрібно сказати, що згідно вищезазначених положень пожежні організації, підпорядковані НКВС, організували навчання та інструктування керівників військових пожежних команд, що в свою чергу передавали отримані знання власним підлеглим. Для цієї мети була створена спеціальна програма з пожежної справи, у якій коротко характеризувалися причини пожеж, протипожежні профілактичні заходи, аналізувалися спеціальні засоби пожежогасіння.

Серед причин виникнення пожеж виділяли: несправність приладів освітлення, опалення або їх неправильне встановлення, недбале та необережне поводження з вогнем, вибухи, блискавки, підпали, самозаймання, іскри паровозу, дитячі пустощі. Пожежні мали звертати увагу населення на наступні можливі причини розповсюдження вогняного лиха – горіння гною, сіна, тирси, деревних та металевих стружок, масляних ганчірок, вапна, кам'яного вугілля, недбале поводження з газовими лампами та кухнями, доливання гасу під час горіння поблизу відкритого вогню, розпалювання гасом, бензином, іншими горючими рідинами, необережне розпалювання, відсутність припічних листів, викидання золи, вугілля, недопалків, сірників, сажі, розведення багаття тощо [2, арк. 3].

Військових пожежних навчали попереджувальним протипожежним заходам, як то: використання вогнетривких матеріалів, облаштування безпечних сховищ, громовідводів, додержання запобіжних заходів при опаленні та освітленні приміщень, нагляд та караул за будівлями, в тому числі за складами горючих та вибухових речовин, вірне облаштування валів, ровів та зелених насаджень, віконниць та дверей, дотримання належних інтервалів та розривів між будівлями. Вони також мали знати, що існують професійні, добровільні, змішані, повиннісні, спеціальні пожежні команди, а також їх внутрішню структуру, колектив, устаткування, рухомий склад, протипожежний реманент; особливості водопостачання, сигналізації, шляхів сполучення; вивчали вибухи та вогнебезпечні речовини, їх зберігання, умови займання, силу вибуху, детонацію та гасіння [2, арк. 3].

Окремо професійні пожежні розповідали про особливості основних технічних засобів пожежогасіння, зокрема про ручні механічні пожежні насоси: його принцип дії, всмоктування та нагнітання води, безперервність струменя води, складові частини насосу (ручна труба, насос, санчата, клапанні коробки, циліндри та їх розташування, поршні, клапани, повітряний ковпак, допоміжні частини), догляд та встановлення за насосів в частині і на пожежі, догляд та структура гідропульту. Не менш важливою частиною пожежного реманенту були приймальні та викидні пожежні рукави (пенькові, льняні, прорезинені та прості). Вогнеборці військових частин

повинні були ознайомленими з розмірами та міцністю рукавів; мали справлятися з втратою тиску в рукавах; прокладанням рукавних ліній (правилами, розрахунками та способами спрямування ліній); доглядом за рукавами на пожежах (заміна, тимчасовий ремонт), прибиранням влітку та взимку, скатуванням у кола та на котушки тощо.

Теоретична підготовка військових пожежних, хоча і проходила у обмеженому варіанті порівняно з пожежними комунальними дружинами, все ж таки мала належний рівень. Вони аналізували переваги та недоліки брандспойтів різних форм та матеріалів (резинових та металевих), особливості їх подачі на дахи з приєднаними рукавами; з'єднувальних гайок (гвинтових та, тих що змикаються), їх системи, догляд за ними (стан прокладок та з'єднання з рукавами); стендерів (їх системи та тип, установка на водопроводі та догляд за ними); хімічних вогнегасників (порошкових та рідинних, кислотних та лінних, з замерзаючими і незамерзаючими зарядами, ударні та перекидні), особливості їх дії, випробування та догляд за ними [2, арк. 4].

Для рядових пожежних також були необхідні знання про інший необхідний інструмент на пожежах. На той момент у вогнеборців були кілька видів драбин – механічні, висувні, складні, штурмові, дахові, приставні, «палиці»; освітлювальних приладів – факели, ліхтарі, лампи «ДЕВЛ»; рятувальних приладів – пояси, карабіни, мотузки; допоміжних засобів – протидимові маски (автономні та з обмеженим районом дії), респіратори, вуалі «Вінклера», щити тощо. Їх необхідно було доглядати та правильно використовувати на пожежах. Однак найбільш розповсюдженим та дієвим на пожежах був ломовий інструмент. До нього можна було віднести – сокири, ломи, багри, гаки, кішки, ломові мотузки. Рятувальники вивчали особливості їх використання, структуру, матеріал, типи, призначення та догляд за ними. Звичайно, що окрім теоретичної частини військові вогнеборці під наглядом професійних пожежних використовували отримані знання на практиці.

Взаємовідносини НКВС УСРР та Українського Військового Округу (УВО) з питань пожежної безпеки у II половині 1920-х років мали плідний характер, поступово кількість пожеж у військових частинах та установах ставала все меншою, а кваліфікація, як професійних комунальних команд рятувальників так і спеціальних військових дружин з гасіння пожеж зростала. У подальших наукових роботах можливий аналіз питань взаємодії Народного комісаріату внутрішніх справ та Народного комісаріату з військових і морських справ у галузі пожежної охорони у 1930-х роках в Україні.

Список використаних джерел

1. Державний архів Харківської області. – ФР-1486. – Оп.1. – Спр.350.
2. Там само. – ФР-1576. – Оп.1. – Спр.446.

References

1. Derzhavnyy arkhiv Kharkivs'koyi oblasti. – FR-1486. – Op.1. – Spr.350.
2. Tam samo. – FR-1576. – Op.1. – Spr.446.

Kharlamov M. I., Ph.D. (historical sciences), Associate Professor, Associate Professor of department of social and humanitarian disciplines of the National University of civil protection of Ukraine (Ukraine, Kharkiv), mike1982kharlamov@gmail.com

Gontarenko L. O., Ph.D. (psychological sciences), Associate Professor, Associate Professor of department of social and humanitarian disciplines of the National university of civil protection of Ukraine (Ukraine, Kharkiv), lgontarenko910@gmail.com

Relations between the NKVD of the Ukrainian SSR and the Ukrainian Military District (UBO) on fire safety in the second half of the 1920s

The purpose of the study is to consider the main aspects of cooperation of the People's Commissariat of Internal Affairs and the representation of the armed forces of the USSR in the territory of Ukraine in the field of fire protection in the second half of the 1920s. In scientific research, the general issues of mutual responsibility of fire fighters with the NKVD of the Ukrainian SSR and UDOs of the Ukrainian SSR are characterized, especially the subordination of military fire brigades to the communal professional fire brigades during the extinguishing of fires. Also reviewed are poorly investigated issues of transfer of fire extinguishing experience by professional fire brigades to the military firefighting Red Army (Workers' and Peasants' Red Army). The research used the problem-chronological and historical-systematic methods of research, which allowed a fairly objective approach to the analysis of these scientific issues. This scientific article is based on archival sources of the State Archives of the Kharkiv Region (SAHO), which were partially introduced for the first time in scientific circulation.

Keywords: NKVD (People's Commissariat of Internal Affairs), UWO (Ukrainian Military District), fire brigades, fire, interaction.

* * *

УДК [94(438):355.211]«1918/1939»

Дмитрук Я. В.,
аспірантка кафедри Історії Центральної
і Східної Європи, Київський національний
університет ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ),
dm.yaroslava@gmail.com

**Призов національних меншин
до Війська Польського в міжвоєнний період:
правовий аспект**

Зроблена спроба комплексного висвітлення питання призову представників національних меншин до Війська польського в міжвоєнний період, а також з'ясування місця нацизмів в структурі збройних сил Польщі. У статті висвітлено правові підстави призову національних меншин до Війська Польського, проаналізовано ключові нормативно-правові акти, які регулювали призов населення на строкову службу у польську армію. Проаналізовано національний склад польської армії та на основі аналізу законодавчих документів визначено особливості набуття польського громадянства представниками національних меншин.

На основі опрацьованих матеріалів, зроблено висновки щодо ключових юридичних аспектів, які регулювали призов національних меншин на службу до Війська Польського у міжвоєнний період.

Ключові слова: Військо Польське, призовна кампанія, національні меншини, військовий обов'язок.

Створення регулярної і сильної армії було одним із ключових завдань вищого керівництва Польщі одразу після відновлення незалежності. Зважаючи на складне соціально-економічне становище Польщі після I світової війни формування збройних сил було тривалим процесом та вимагало від військового керівництва послідовної політики щодо запровадження загального військового обов'язку. У цій ситуації важливим елементом також було вирішення питання призову представників національних меншин до збройних сил Польщі.

На думку польського військового керівництва, значна чисельність солдатів не поляків у армії становила безпосередню загрозу безпеці держави. Це було пов'язано з тим, що на так званих західних і східних кресах переважало непольське населення, з притаманним йому ворожим ставленням до Польської державності, до того ж, не останню роль у поширенні

антипольських настроїв у цих регіонах відігравав вплив сусідніх Німеччини та Радянського Союзу. Саме тому у перші роки після відновлення незалежності Військо Польське формувалося з призовників-добровольців здебільшого поляків, тоді як відсоток представників інших національностей був дуже незначним.

Ситуація змінилася із запровадженням загального військового обов'язку, відтоді військово керівництво почало приділяти значну увагу призову представників національних меншин на строкову службу в польську армію. Дослідження цього процесу сприятиме всебічному висвітленню національної політики Польщі у міжвоєнний період, а також загальних тенденцій розвитку національних меншин, які у цей час справили неабиякий вплив на формування польського суспільства в цілому, і армії зокрема.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що питання правових підстав призову представників національних меншин до Війська Польського наразі не стало предметом комплексного ґрунтового дослідження. Окремі аспекти обраної теми висвітлені в роботах польських та українських науковців. Так, П. Ставецький [7] приділяє увагу ролі національних меншин в структурі Війська Польського та частково піднімає питання юридичних підстав призову національних меншин на строкову службу. У праці Д. Мателського [8] висвітлюється інформація про грудневий призов 1921 р.: чисельність національних меншин у складі армії, випадки дезертирства з військових частин, проблеми та недоліки роботи призовних комісій і повітових команд поповнення, характеристика нацизмів щодо їх ставлення до служби у Війську Польському. А. Руккас, М. Кротофіл [4; 10; 5] розглядають, окрім іншого, і питання правових підстав призову українців до Війська Польського, а також набуття ними польського громадянства.

Однак, не зважаючи на уже наявні розвідки з даної теми, необхідне її подальше ґрунтовне вивчення, із залученням ширшого кола джерел. Оскільки саме детальне вивчення нормативно-правових актів, які регулювали призов національних меншин на службу до Війська Польського у міжвоєнний період, дасть можливість краще дослідити цей процес.

Мета статті – висвітлити ключові правові підстави призову представників національних меншин до Війська Польського в міжвоєнний період, а також з'ясувати їх місце в структурі збройних сил Польщі.

Разом із відновленням незалежності Польщі розпочався процес створення якісно нового військового формування. Так, указом Регентської Ради від 27 жовтня 1918 р. створювалася національна регулярна армія на підставі Тимчасового закону про загальний військовий обов'язок. Закон передбачав, що кожен громадянин Польського королівства зобов'язаний був проходити службу у польській армії. А вже 27 грудня 1918 р. згідно з наказом Міністра військових справ було оголошено про проведення першого призову [1, с. 149].

Однак, першопочатково, польська армія формувалася виключно з добровольців, що пояснюється кількома важливими причинами. Так, на думку військового керівництва, тільки-но відновлена держава не здатна була забезпечити ні організаційно, ні політично, проведення загальнообов'язкового призову. Ці побоювання були